

na široj razini. Svojim jednostavnim objašnjenjima i praktičnim rješenjima omogućuje svakome ispunjenje potencijala koji nose njezine zamisli. S druge strane, omogućeno je i prilagođavanje njezinih ideja mnogim situacijama, što znači da se zamisli Milene Roller-Halačev mogu iskoristiti tek kao početne točke bude li potrebe.

* * *

Pedagoško djelo Milene Roller-Halačev vrijedan je doprinos proučavanju povijesti hrvatske pedagogije. Poznavanjem povijesti lakše ćemo se usredotočiti na budućnost jer preuzimanjem određenih ideja možemo nadograđivati moderna shvaćanja u pedagogiji, posebice u ranom i predškolskom odgoju, koji je ključan za daljnji razvoj djeteta. Takav pristup omogućuje produblјivanje postojećega znanja i otvaranje novih pitanja. S obzirom na (neopravdanu) rijetkost ovakvih izdanja, knjiga je važan prilog znanstvenom proučavanju hrvatske pedagogije. Pritom nije preporučljiva samo proučavateljima povijesti pedagogije nego i onima koji se okrenu ranom i predškolskom odgoju zbog svojih teorijskih i praktičnih zamisli, od kojih mnoge ravnopravno vrijede i danas.

Filip Brčić

Manfred Spitzer. *Digitalna demencija : kako mi i naša djeca silazimo s uma*. Zagreb: Naklada Ljevak, 2018., 343 str.

Upadljiv i bombastičan naslov već neko vrijeme ispunjava izloge knjižara i police raznih knjižnica, čime plijeni pozornost prolaznika i dodire brojnih korisnika. Riječ je o novoj knjizi međunarodno priznatoga njemačkog psihologa, neuroznanstvenika i psihijatra Manfreda Spitzera pod nazivom *Digitalna demencija*. Pojam demencije rasprostranjen je u široj javnosti i poznat kao bolest koja pogađa starije ljude napadajući im intelektualne sposobnosti, odnosno slabeći pamćenje. Da je 21. stoljeće moderno vrijeme u kojem je digitalna tehnologija odigrala najveću ulogu, iz korijena restrukturirajući tradicionalne obrasce ljudskoga života, potpuno je jasno iz brojnih o toj temi povedenih rasprava. No, kakav to učinak ostavlja ili, bolje rečeno, kakav je teret stavljen pred stanovnike ovoga planeta, u spomenutoj knjizi objašnjava njezin autor.

Sam naslov suvremeni je termin za kliničku sliku koju čine brojni poremećaji pamćenja, pozornosti i koncentracije, kao i emocionalna tupost, do koje su došli liječnici iz Južne Koreje, zemlje kolijevke mnogih tehnoloških divova. Počevši od teze da digitalni mediji (televizija, računala, pametni telefoni, konzole i internet) dugoročno nanose enormnu štetu našem duhu, Spitzer temeljito tumači, s evolucijskoga i neurobiološkoga stajališta, što se u trenucima konzumiranja stečevina informacijske revolucije događa u čovjekovu mozgu. Da bi se pravilno razvijao, naš najdinamičniji tjelesni organ mora biti korišten. Uporaba mozga utječe na njegov rast. Protjecanje električnih signala preko funkcijskih veza između živčanih stanica, tzv. sinapsi, utječe na volumen hipokampusa, područja mozga koje se nalazi u obje njegove hemisfere,

a služi memoriranju informacija. Duboko zapamćivanje i svjesnost pri učenju vode do rasta u području kore velikoga mozga, što – ako se obrne – znači da površnost i prelijetanje preko informacija ne ostavljaju tragove u pamćenju, a upravo se to događa pri površnom korištenju digitalnih medija, u prvom redu računala i interneta. Autor doslovce prevodi riječ *demencija* iz latinskoga jezika kao “umni urušaj”, koji pripisuje mladima čije živčane stanice zbog trajnoga korištenja tehnologije odumiru i tako oni kao bića kognitivno (i duhovno) slabe. S mladima također poistovjećuje činjenicu da se u dementnih pacijenata najprije gube vremenska, prostorna pa osobna orijentacija. Igrajući do kasno u noć igrice koje svojim sadržajem nimalo ne oplemenjuju ljudski duh (misli na nasilne videoigre), mladi ljudi postupno gube pojam o danu/noći, potom nalaze li se u fikciji ili zbilji i naposljetku u nekom trenutku gube osjećaj o sebi samima. Da bi dodatno naglasio situaciju i pretvorio ju u alarmantnu, Spitzer navodi što se sve u svijetu događalo – stvaralo i prodavalo – u okvirima informacijske revolucije, a sa svrhom osobnoga napretka. Riječ je o ideji Nicholasa Negropontea, profesora na MIT-u (Massachusetts Institute of Technology) u Cambridgeu, nazvanoj OLPC – *One Laptop per Child*. Istoimeno prijenosno računalo uz dodatnu deskriptivnu oznaku (OLPC XO-1) razvijeno je specijalno za djecu u zemljama u razvoju i novoundustrijaliziranim zemljama, a stajalo je 100 dolara. Broj primjeraka iznosio je oko dva milijuna, a posjedovala su ga djeca u Južnoj Americi, Ruandi, Mongoliji, Nepal, Nikaragvi, Paragvaju i Venezueli. Indija se oduprla takvoj pošasti obrazloživši da je veći problem što im nedostaje nastavnoga osoblja i školskih pomagala, a na tom odgovoru i Spitzer zasniva svoju kritiku. Ne sviđaju mu se ni u škole uvedene popularne pametne ploče (engl. *smartboard*), pa upozorava na to da se bolje pamti prepisivanjem i oblikovanjem slova olovkom i vlastitim prstima te da su takvi tehnološki proizvodi skloni iznenadnim kvarovima. Spitzer spominje još jedan “doseg” televizijske industrije – televiziju za bebe u dobi od četiri mjeseca, te roditeljima zamjera prezaposlenost i manjak obrazovanosti kada je riječ o takvim novitetima. Dotiče se i društvenih mreža, na kojima dominira snažna kriza identiteta. Pojavom interneta nekada poznat prostor sada više nije fizički determiniran, pa korisnici mogu svoje identitete kreirati vlastitom riječju – porukama. To znači da svatko može postati netko drugi pomoću lažnoga imena i pretvaranja, a to za posljedicu može imati razne opasne situacije, od internetskoga kriminala do prijevara i maltretiranja, odnosno *mobbinga*. Autor objašnjava i negativne učinke popularnoga *multitaskinga* (istovremenoga obavljanja više radnji), a to su također poremećaji pozornosti, manjak sna, samokontrole, moguće i depresija. Smatra da se klikom miša ne može pravilno učiti, da takvo proučavanje ostaje na razini pokazivanja, a ne aktivnoga odnosa prema predmetu proučavanja. Valja spomenuti i termin “digitalni urođenik” (engl. *digital native*), koji označava generaciju ljudi rođenih nakon 1980., u čije su se živote od najranijih dana nastanila računala. Nakon njih, odnosno nakon 1993., dolazi generacija *Google*, za koju Spitzer tvrdi da u sjećanju i ne bilježi vrijeme bez novih tehnologija. Nadalje govori o slabim točkama elektroničke knjige, prakse čitanja na tabletu, te nečega starijeg datuma – prekomjernoga gledanja televizije.

U svakom slučaju, Manfred Spitzer u ovoj knjizi gradi itekako negativistički pristup digitalnim medijima, ograđujući se od osuda različitih stručnjaka i futurologa

upućivanjem na rezultate mnogih provedenih studija, čime svoj rad ocjenjuje znanstveno relevantnim i poučnim. “Prisvojiti znanje sam iz izvora, kritički propitkivati, vagati, propitkivati i same izvore i slagati detalje slagalice u smislenu cjelinu – sve to čovjek mora raditi sam, ne bi li sve to jednom zaista i umio. To umijeće sastojat će se, kao i svaka stručnost, i u poznavanju različitih stanja stvari, ali će prije svega počivati na sigurnom poznavanju izvora i njihove pouzdanosti, kao i na mnogim drugim stvarima” (str. 17). Jer: “Upravo to – dakle, život u punoj širini i dubini – jest ono što naše životne stanice koje su upravo narasle održava na životu” (str. 57). Zaključak je stoga: temeljitim učenjem protiv digitalne demencije!

Lea Bakić